

Luuk van Middelaar

Open deur voor Oekraïne betekent een nieuwe EU

Op hun toppen hoeven de EU-regeringsleiders soms enkel te doen wat het publiek van hen verwacht: de knoop doorhakken.

Zo ging het maandagavond in Brussel met de olieboycot tegen Rusland. Dwarsligger premier Viktor Orbán gaf zijn verzet op, na bij zijn 26 collega's een uitzondering voor Hongarije te hebben bedongen. Eenheid hersteld en oliebetalingen aan Poetins oorlogsmachine spoedig gestopt, kon toppenvoorzitter Charles Michel melden.

Ook al wordt er in zulke gevallen tot in de kleine uurtjes onderhandeld, tevoren weet je zeker - alleen al vanwege de duizenden journalisten buiten de zaal, die klaarzitten om verdeeldheid of besluiteloosheid af te fakkelen - dat er iets uitkomt. Evident moet de Europese Unie sinds de invasie in Oekraïne van de Russische olie af en dus ging het vooral nog om termijnen en modaliteiten.

Terughoudende lidstaten zoals Nederland hebben geen helder weerwoord op Oekraïnes EU-aanvraag

Veel spannender zijn grote Europese besluiten waar de richting tevoren niet vastligt, waar strijdige visies botsen en leiders een pad naar de toekomst bannen. Zo'n open vraag is wat de EU aan moet met Oekraïnes verzoek om lidmaatschap - ja, nee, nog niet? Het antwoord bepaalt niet slechts het leidental maar ook wat voor club de Unie wil zijn, hoe hecht en daadkrachtig. Over drie weken ligt deze hete aardappel op het bord van Rutte, Scholz, Macron en hun collega's. Een uur van de waarheid.

Toch is het debat erover merkwaardig pover. Knap slaagt president Zelensky erin om Oekraïnes EU-toetreding te framen als historische en morele plicht. Alsof er geen keuze is. Met de veilige haven van de NAVO buiten bereik, wil hij zijn land de EU binnenloodsen. De miserie heeft steun van Polen en andere Oost-Europese landen (en van de VS). Wie geen ja zegt, krijgt te horen dat hij het land de toegang tot „de Europese familie” ontzegt. En dat kun je in een oorlog niet maken.

In de Tweede Kamer toonde premier Rutte zich vorige week geërgerd over deze morele druk. Maar dat terughoudende lidstaten, zoals Nederland en Duitsland, een helder weerwoord op Oekraïnes pleidooien ontberen, kunnen ze ook zichzelf verwijten. Tegenover de historische krachten en de hulproep van een be-

laagd volk stellen ze de procedures waar het EU-uitbreidingstraject vol van is. 'Stap voor stap', 'regels zijn regels', 'een sneller pad voor Oekraïne is oneerlijk voor de Balkanlanden': in vredestijd relevante punten, maar in oorlogstijd komt het klein-geestig over, bijna cynisch.

Ernstiger is dat zo de strategische keuze uit beeld verdwijnt. Zeker, er zijn sterke geopolitieke redenen voor inbedding van Oekraïne in Europese en westerse verbanden. Maar er zijn ook valide strategische argumenten waarom die niet per se die van de EU moeten zijn.

Eén zo'n argument (op deze plek eerder genoemd) is dat het lastig voorstelbaar is hoe Oekraïne kan toetreden tot de EU zonder de bescherming van NAVO-lidmaatschap. De EU kent in haar verdrag een clause van wederzijdse bijstand in geval van een aanval, maar zelfs de neutrale EU-staten Zweden en Finland voelen zich daardoor tegen dit Rusland onvoldoende beschermd en kloppen nu bij de NAVO aan. Hoe zou zo'n arrangement dan voor Oekraïne moeten werken?

Een andere reden om de zaak tweemaal te doordenken is dat toetreding van Oekraïne, en daarmee onontkoombaar ook van Servië en zeker nog vijf staten op de Balkan en rond de Zwarte Zee, de Unie grondig zal veranderen. Met zo'n nieuwe oostwaartse uitbreiding, tot 35 of meer leden, haalt de EU meer conflict en verdeeldheid binnen, meer ongelijkheid en statelijke zwakte. Dit zal dwingen tot een drastische versterking en centralisatie van Brusselse besluitvorming, vooral op de terreinen buitenlandpolitiek en democratische waarden.

Niemand wil een herhaling van de toestanden met Hongarije en Polen. Denk dus aan toekomstige Brusselse doorzettingsmacht tegen afglijden van de rechtsstaat. Aan afschaffing van veto's in de buitenlandse politiek (waartegen met name Orbán zich veelvuldig keert). Of aan scherper EU-toezicht op Russische of Chinese economische invloed (relevant van Balkan tot Zuidas). Zonder deze en andere hervormingen dreigt de EU precies het handelingsvermogen te verliezen dat Parijs, Berlijn en tegenwoordig ook Den Haag ambiëren om hun belangen en waarden samen in de wereld te verdedigen - ook tegen Rusland.

Soms hoor je in het Brusselse gesprek dat de EU moet kiezen tussen 'verbreding' (meer leden) en 'verdieping' (sterkere instellingen). Het is een vals dilemma. In de praktijk gaan beide bewegingen hand in hand. Ook daarom is het belangrijk dat alle 27 lidstaten beseffen waar ze voor tekenen, als ze over drie weken de deur openzetten voor Oekraïne. Een nieuwe Unie.